

Ježiš v postmodernej dobe

Ježiš ako Symbol Boha podľa Rogera Haighta

Spracoval: Rastislav Kočan

Cieľom nasledujúceho textu je stručný prehľad kristológie Rogera Haighta, ako je formulovaná v jeho diele *Jesus: Symbol of God*. V príspevku sú okrem samotného diela použité myšlienky z mnohých recenzií a článkov (ich zoznam je uvedený v záverečnej časti).

Kto je Roger Haight

Roger Haight je americký teológ, jezuita. Narodil sa v roku 1936, pôsobil na viacerých teologických (väčšinou jezuitských) univerzitách po celom svete. Bol dlhoročným študentom Edwarda Schillebeeckx-a, k teologickému odkazu ktorého sa hlási. Bol prezidentom Americkej katolíckej teologickej spoločnosti (Catholic Theological Society of America). Venuje sa hlavne otázkam kristológie a ekleziológie.

Jeho dielo *Jesus: Symbol of God* vyvolalo rôznorodé reakcie, od výraznej akceptácie (napr. jeho kniha bola vyhlásená za najlepšie americké teologické dielo v roku 2000), až po kritiku Kongregácie pre náuku viery. Pre Haighta je typická snaha o biblické a historické pochopenie kristológie. Haight sa vo svojom diele pokúsil oddeliť kristológiu od gréckeho filozofického konceptu, špecificky v re-formulácii Trojičnej doktríny, interpretácie Kristovho božstva a úlohy Ježiša v spáse ľudstva.

Haightovo dielo *Ježiš: Symbol Boha* zaznamenalo aj komerčný úspech. Celkovo sa predalo takmer 20 000 výtlačkov knihy (čo je na veľmi odborné 500 stranové teologické dielo veľmi vysoké číslo). V jeho diele je veľa skromnosti, keď hovorí o Bohu a má rešpekt voči "poézii viery".

Kongregácia pre náuku viery zaujala k jeho dielu negatívny postoj, vydala zoznam 7 bodov, ktoré v Haightovom diele označila ako problematické. Keďže Haight aj napriek výzvam trval na týchto bodoch, prišli aj konkrétne opatrenia. V r. 2005 mu bolo zakázané učiť teológiu na katolíckych univerzitách. V druhom kroku v r. 2009 mu bolo zakázané akékoľvek publikovanie a výučba na akejkoľvek škole – aj nekatolíckej (zákazy sú účinné vďaka príslušnosti R. Haighta k Jezuitskému rádu, ktorý vyžaduje špeciálnu poslušnosť voči rozhodnutia pápeža). Haightova kniha je však všetko iné, len nie nahnevaný protest proti cirkevným autoritám a tradičnému učeniu. Skôr ide o akademický pokus absorbovať nové filozofické koncepty do teológie. Ide o výpoveď celoživotného štúdia a premýšľania 65-ročného teológa.

O čo ide Rogerovi Haightovi?

Dielo *Ježiš: Symbol Boha* je obsiahle pojednanie o význame Ježiša Krista, ponúkajúc veľmi solídnu teologickú reflexiu. Haight popisuje Ježiša Krista ako symbol, cez ktorý kresťania spoznávajú Boha.

Podľa Haighta, človek nemôže poznávať Boha priamo, ale len cez objekty našej skúsenosti, ktoré zohrávajú funkciu symbolu. Preto sa Haight koncentruje na tie aspekty Ježiša Krista, ktoré

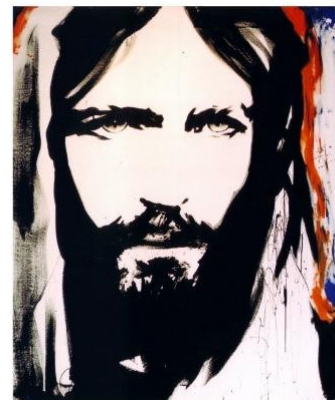
môžeme vnímať a zakusovať aj kvalitu takého to prežívania. Zdôrazňuje aj rozdiel medzi našou skúsenosťou a spôsobmi ako o nich myslíme a rozprávame. Naše slová sú vždy len dočasné a ako také tvarované našou historickou skúsenosťou a kultúrnym kontextom. Jeho teologickým záujmom je reflektovať Ježiša Krista v rámci dnešných kultúrnych kategórií. Haight teda výrazne oddeľuje to, čo môžeme vedieť historicky o Ježišovi Kristovi a spôsobmi, ako na neho reagujeme a na druhej strane tajomstvo Boha a Božiu aktivitu.

V rámci aspektov súčasnej kultúry sa Haight stotožňuje s post-modernizmom a špeciálne s pluralizmom, ktorý je jeho integrálnou súčasťou. Z toho vyplýva, že v rámci jeho zaradenia sa do postmodernej kultúry žiadny konkrétny prístup k realite môže byť unikátny a privilegovaný. Ježiš nie je jedinou možnou cestou k Bohu. Pre kresťanov je Ježiš Kristus normatívny, ale niektoré iné náboženstvá môžu takisto ponúkať cesty k Bohu a spásu.

Vo svojej knihe sa snaží o revíziu doktríny o Trojici, aby bola viac biblická a viac pochopiteľná. Radšej ako „Ježiš je Boh“ hovorí: Ježiš je symbol Boha. Trojica by mala byť pochopená ako Božie spôsoby, ktoré prejavujú spásu, nie tri osoby Boha. Symboly Božej aktivity zachraňovať sú prejavované ako Logos, Dych, Vietor, Duch, Svetlo ... ale je iba jeden symbol, ktorý je celostným obrazom Boha a jeho prostriedkom spásy pre ľudstvo – Ježiš.

Ako vidí Haight Ježiša z Nazareta?

Haight tvorí „Kristológiu zdola“ – vychádza z osoby Ježiša z Nazareta. Ježiš ako človek, ktorý je povýšený Bohom sa stal Pánom a Záchrancom. Vážne berie historickú kritiku Písma, stavia na výsledkoch práce kritických biblických teológov.

Haight považuje Ježiša z Nazareta za normálneho človeka. Boh, ktorý stvoril Ježiša povolal toto ľudské stvorenie späť do vlastného Božieho života (tým, že ho vzkriesil zo smrti). Ježiša vidí ako učiteľa, liečiteľa, osloboditeľa. Najpriliehavější a centrálna charakteristika Ježiša, ktorá spája všetky predchádzajúce charakteristiky je: Ježiš - eschatologický prorok. Pre Ježiša je typické ohlasovanie približujúceho sa Božieho kráľovstva. Haight zdôrazňuje, že Ježiš bo teocentrický – neohlasoval seba samého ale Božie kráľovstvo Boha, ktorého nazýval Otcom. Ohlasoval Boha, Božiu vôľu, Božie hodnoty.

Haight nepotrebuje svojej viere vieru v prázdny hrob alebo telesné zmŕtvychvstanie. Ani prázdny hrob, ani zjavenia po smrti učeníkov, ani vzkriesenie samotné by nemalo byť brané ako historicky objektívny fakt ako sa udialo v minulosti, ale by mali byť interpretované ako symboly Kristovho nového života v „Božej sfére“. Haight prijíma široko akceptovaný názor mnohých teológov, že najprv bola veľkonočná viera vo vzkriesenie a až neskoršie vyjadrenia tejto viery nadobudli podobu rozprávania o prázdnom hrobe alebo zjavení učeníkom (Emauzské učenie, Zjavenie Tomášovi...).

Interpretácia Ježiša pre našu dobu má tú istú štruktúru ako mala vtedy, keď ho ľudia prvý krát stretli. Ježiš bol človek, v ktorom ľudia stretávali Boha. Základ pre centrálné miesto Ježiša v kresťanskej viere zostáva ten istý – ľudia v ňom aj dnes stretávajú Boha.

Symbolická podstata komunikácie medzi konečným a nekonečným

Symbol je „to, prostredníctvom čoho je sprítomňované niečo iné ako je symbol sám“. Symbol niečo sprostredkováva. Niečo iné než sám seba tým, že načrtáva alebo vedie mimo (za) seba smerom k hlbšej alebo vyššej skutočnosti. Symbol je dynamický, napätý a dialektický.

Symbol môže byť konkrétna vec (predmet) alebo aj vedomie (v rámci intelektuálnej sféry - udalosť, poézia...) Symbol je vždy lokalizovaný v našom svete – v čase a priestore. Všetky symboly sú konečné.

Všetky skúsenosti s Bohom a rozprávanie o Bohu sú nutne sprostredkované len cez symboly. Konečné symboly sa pokúšajú preniesť do ľudskej predstavivosti transcendentného Boha. Symboly však neposkytujú objektívne informácie o Bohu, ale nasmerovávajú ľudské vedomie a život do hlbšieho sveta stretávania sa s transcendentnou realitou. Symbolický jazyk je poetický, obrazný – neponúka objektívnu znalosť o transcendentnej realite – hoci sprostredkováva istý zážitok Boha.

Symboly sa dotýkajú ľudského vedomia a otvárajú myseľ pre transcendentné predstavy o Bohu – mimo času a do otvorenej budúcnosti. Prostredníctvom predstavivosti sa symbol stáva bodom, kde sa transcendentno dotýka človeka, ľudská myseľ sa dotýka mystérie transcendentného Boha a tiahne človeka k tajomstvu Boha. Boh sa stáva imanentný a transcendentný zároveň.

Božie tajomstvo

Haight verí, že nikto nedokáže a nemôže mať objektívne a vedecky faktúálne poznanie o Bohu. Boh nemôže byť nikdy plne pochopený. Ľudia nemôžu mať žiadnu priamu skúsenosť a poznanie Boha. Preto celý teologický jazyk je symbolický a nie faktúálny. Boh je pre Haighta tajomstvom.

Svet náboženského symbolizmu, svet jazyka o Bohu, nie je svetom faktov a digitálnych informácií. Je to svet náboženských skúseností, je založený na naráciach symbolického stretávania sa s Bohom v histórii.

Všetky náboženské symboly - vrátane Ježiša alebo spásy, sú rôzne symboly, cez ktoré sú prejavované náboženské implikácie vzťahu stvoriteľ - stvorenie. Náboženské symboly len poukazujú a sprostredkujú transcendentnú realitu. Hoci cez tieto náboženské symboly nám je

umožnené byť vedený a byť poukazovaný na transcendenciu, nikdy nám nebude možné túto transcendenciu pochopiť.

Haight je vyznavačom Božej mystérie.

Ježiš ako symbol Boha

Ako bolo už uvedené v predchádzajúcej časti, kľúčovým konceptom Haightovho diela je Symbol – osoba, predmet alebo udalosť, ktorá dáva spoznať alebo umožňuje sprítomniť transcendentnú realitu Boha, ktorý stále zostáva mimo našej priamej možnosti poznávania. Haight vidí **Ježiša ako sprostredkovateľa Boha ľuďom. „Ľudia stretávali Boha v Ježišovi“**

Kresťanský náboženský symbolizmus zjavuje špeciálne cez Ježiša, a tak umožňuje stretnúť sa s osobným Bohom, ktorý sa prejavuje milujúci, súcitný, spravodlivý a odpúšťajúci. Ježiš je kresťanským symbolom Boha. Ježiš - symbol Boha sprítomňuje toho, koho symbolizuje.

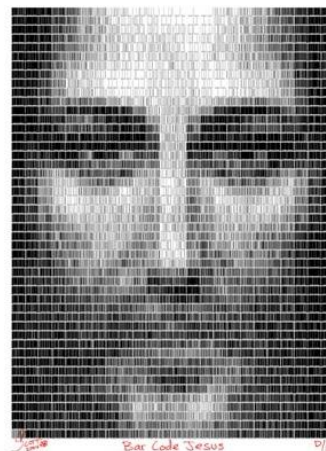
On nie iba symbolizoval aký je Boh, ale cez jeho slová a skutky prejavoval symbolicky čo Boh robil a stále a bude robiť, aby zabezpečil spásu ľudstva. Haight vidí Ježiša ako ako sprostredkovateľa Boha ľuďom. Ježiš je centrálnym sprostredkovaním Boha v histórii.

Pluralita interpretácií Ježiša Krista

Haight pracuje so všeobecne prijímanou teóriou, že jazyk Nového zákona je mýtický. Nový zákon obsahuje prerozprávané interpretácie Ježišovho života a v súčasnosti nemáme žiadnu objektívnu možnosť porovnať tieto popisy s tým, ako to prebiehalo „naozaj“.

Nový zákon navyše neobsahuje len jednu predstavu, jednu interpretáciu Ježiša - obsahuje ich viacero. Sú tak rôzne, že žiadna snaha o ich „harmonizácia“ nevedie k úspechu.

Táto „pluralita kristológií“ (rôznych pohľadov na Ježiša) je teda už zreteľne viditeľná v Novom zákone. Haight uvádza ako príklad päť rôznych interpretácií Ježiša zo stránok Nového Zákona:

1. Ježiš ako nový Adam (Rim 5,12-21 a 1Kor 15,21-23; 45-49)

Pavol opisuje Ježiš ako človeka, ktorého identita sa odvíja od toho, čo urobil. Ježiš je tým, kto zásadným spôsobom ovplyvňuje nasledujúce dejiny. Ježišovou poslušnosťou sú všetci ľudia vedení k oslobodeniu, spravodlivosti a životu.

2. Ježiš ako Boží Syn (Mk 1, 9, 14, 15. kapitola)

Ježiš bol Boží Syn a pre Marka to znamená - ten, kto bol špeciálne vybraný a milovaný Bohom, vybraný byť Mesiášom, naplnený Božou prítomnosťou a posilnený Duchom. Mal podiel na Božej moci a Božia moc pôsobila cez neho.

3. Ježiš Kristus splnomocnený Duchom (Spirit christology) (Lk a Sk na mnohých miestach)

Centrálnym prvkom je Ježiš z Nazareta a jeho pôsobenie a ohlasovanie Božieho kráľovstva. Jeho pôsobenie je motivované a ožiovované Božím Duchom, ktorý je chápaný ako Božie pôsobenie, Božia sila a Božia prítomnosť. Boží Duch nie je odlišný od Boha samého, Boh sám mocne pôsobí v človeku. V tejto kristológii však nie je ani zmienka o pre-existencii alebo inkarnácii.

4. Ježiš Kristus ako Božia múdrosť (Flp 2,6-11 a Kol 1,15-20 a Mt 11,25-30)

Ježiš je viac ako učiteľ múdrosti (hoci ním je). Ježiš je Synom Otca, ktokoľvek pozná Ježiša, pozná aj Otca, ktorý je najväčšou formou múdrosti. Ježiš je nové a vyčerpávajúce stelesnenie (vtelenie) Božej múdrosti. Božia múdrosťou je symbolické vyjadrenie, ktorou je myslený sám Boh, ako pôvodca najvyššej múdrosti. Tým, že Boha stretávame v Ježišovi, Božia múdrosť sa prejavuje v Ježišovi. Ježiš sám je odpoveďou na otázku čo je Božia múdrosť a kde ju možno nájsť.

5. Ježiš ako Božie Slovo (Jn 1. kapitola, Prológ k Jánovmu evanjeliu)

Ježiš Kristus je identifikovaný ako ten, ktorý pre-existoval ako Logos, a ktorý sa ako kontinuálny subjekt stal ľudskou bytosťou. Logos je pritom rozdielny od Boha, pritom však zdieľa Božiu prirodzenosť, nie je však Bohom - Otcom. Haight označuje Prológ k Jánovmu evanjeliu za "poetickú kristológiu", ktorá povznáša ľudského ducha. Prináša silu mystéria, tým, že pripomína úchvatné tvrdenie kresťanskej viery, že je to sám Boh, ktorého stretávame v Ježišovi, (v ľudskom tele) a teda Boh sa v ňom skutočne zjavuje.

Pluralita kristológií je nevyhnutná (a vítaná) aj dnes, keď rozličné komunity v rozličných kultúrnych oblastiach formulujú vlastné interpretácie Ježiša Krista. Je legitímnou úlohou teológov reflektovať a re-interpretovať Ježiša v svetle súdobej filozofie tak, aby bol Ježišov príbeh zrozumiteľný v každom historicko-kultúrnom období.

Haight však nie je relativista ani redukcionista. Stanovil pravidlá, ktoré musí spĺňať kristológia, aby mohla byť považovaná za vhodnú.

Pravoverná kristológia musí:

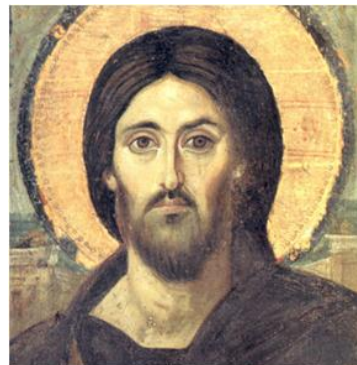
- byť založená na skutočnom Ježišovi (ako ho môžeme poznávať historicko-vednými metódami)
- byť v koherencii s kristológiami NZ (NZ je normatívny, ale nie selektívne normatívny)
- byť v koherencii s klasickými kristológiami (Nicea, Chalcedón sú silnými vyjadreniami väčšiny kresťanských spoločností po stáročia – je nutné byť v dialógu s nimi)
- byť zrozumiteľná (zabezpečiť vnútornú logiku a konzistenciu ako aj koherenciu so súdobou filozofiou a vedeckými poznatkami)
- posilňovať morálny kresťanský život (zabezpečiť prepojenie vedieť – konať)

To, že je legitímne nanovo interpretovať Ježišov príbeh za pomoci súdobej filozofie ukazuje história cirkvi. Na koncilocho v Nicei a Chalcedóne (4 -5. storočie) boli prijaté doktríny o Ježišovi, ktoré používali koncepty gréckej filozofie, ktorá bola úplne cudzia jazyku Nového zákona.

Žiadna kristológia však nemôže byť chápaná ako finálne a úplne vyhlásenia o Ježišovi Kristovi. Je to všetko symbolický jazyk o tom, ako je Boh prítomný v Ježišovi.

Ježišovo Božstvo

Nie Ježiš sám bol symbolom Boha – ale Ježiš bol splnomocnený. Splnomocnenie predpokladá prebývanie (indwelling) „Boha ako Ducha“ v ľudskej osobe. *“Ježiš bol splnomocnený nikým menším než Bohom”*. Haightov Ježiš nie len poukazuje na niečo mimo neho, čo ho presahuje, Ježiš -symbol Boha sprítomňuje toho, koho symbolizuje.

Hovoriť o božstve Ježiša Krista je taktiež hovorením o jeho ľudskosti. Je to dialektický vzťah medzi božským a ľudským v jednom a každé vysvetlenie božskosti bude zároveň vysvetlením ľudskosti. Haight nechce relativizovať Ježišovo božstvo, skôr sa nazdáva, že každé “nedialektické” chápanie aklamácie Ježiš je Boh riskuje, že sa vymaže Ježišovo človečenstvo a tým aj jeho unikátnosť.

Ježiš je Bohom, tým spôsobom, že konkrétny jedinec môže byť Božou prítomnosťou v dejinách. Inými slovami, Ježiš je Boh tým spôsobom, ako Boh môže byť prítomný v dejinách - berúc do úvahy všetky obmedzenia človečenstva.

Ježiš ako Spasiteľ

Haight sa vyhraňuje voči tradičnej soteriológii (Anzelm), bráni sa uznať Ježišovu smrť ako vykúpenie za hriechy v tradičnom význame: *Ježišovo utrpenie a smrť bola vyžadovaná Bohom aby boli vykúpené naše hriechy*. Takéto chápanie spásy je ako transakcia, tento koncept je nepochopiteľný pre dnešný postmoderný svet.

Spása zachraňuje ľudstvo od toho negatívneho, čo človek zažíva: vina, hriech, utrpenie, smrť... Spása je zážitok-akceptovanie oslobodenia sa z područia viny-hriechu, radikálnej dočasnosti a smrti.

Podľa Haighta spása musí byť:

- aktuálna a reálna
- sociálna (nie iba individualistická)
- integrálna – nemôže sa iba týkať spirituálnej dimenzie človeka a nezahŕňať aj aktivitu v tomto svete (skutky, záväzky...).
- pochopiteľne vysvetlená v rámci súčasného vedeckého poznania sveta.
- musí sa týkať aj veriacich iných náboženstiev.

Spása je miesto, kde sa ľudské stretáva s božským, pretože spása je to, čo nás zdvíha za našu nenaplnenú ľudskosť a obmedzenosť. Spása sa nemôže odvíjať len od utrpenia a smrti Ježiša – Ježišova spásna činnosť musí zahŕňať aj jeho učenie, skutky, postoje, smrť aj vzkriesenie.

Ježiš je spasiteľom tým, že je ten, kto odhaľuje Boha, symbol pre stretávanie sa s Bohom a ako ideálny model ľudskej existencie.

Ježiš je spasiteľom, pretože Boh, ktorého zjavuje a sprítomňuje je Bohom, ktorý zachraňuje. Spása plynie z toho, že láska je integrálnou súčasťou Božieho stvoriteľského aktu. Boh efektívne miluje. V kresťanskom kontexte, Ježiš, ako centrálné sprostredkovanie transcendentného Boha, je hlavným médiom pre kresťanský koncept spásy. Ježiš spásu netvorí – ale ju zjavuje, niečo, čo vždy bolo činné.

Sme pozvaní žiť život lásky a poslušnosti voči Bohu a k službe ostatným – tak ako to robil Ježiš. Ak nasledujeme vzor Ježiša – symbolu Boha, tak ako on nasledoval svojho nebeského Otca, aj my budeme vzkriesení zo smrti tak, ako bol on vzkriesený. Aj my budeme vyvýšení a oslávení Bohom ako bol on.

Ježiš a iné náboženstvá

Haightova pozícia začína z pochopenia oboch - univerzality a plurality Božej prítomnosti a zjavenia. Tento postoj je celkom nový v katolíckej teológii a je ho ťažko dať do koherencie s tradičným učením (aj nedávno opäť formulovaným) o vážnom nedostatku v iných kresťanských denomináciách a náboženstvách (Dominus Iesus, 2000).

Základom je Haightovo chápanie spásy ako univerzálneho Božieho diela. Nemôžeme tvrdiť, že Boh prejavuje svoju lásku len niektorým svojim stvoreniam a ostatným nie. Rovnako nemôžeme povedať, že Boh takúto lásku sprostredkoval len jednej skupine v istom historickom období. Keďže táto Božia láska sa prejavuje cez ostatné náboženstvá, sú taktiež sprostredkovateľmi spásy pre ich príslušníkov.

Už dlhšie nie je možné vyžadovať si nadradenosť kresťanstva v hocijakom objektívnom, metafyzickom význame. Podľa Haighta nie je nutné silou-mocou presviedčať príslušníkov iných náboženstiev, aby akceptovali kresťanské doktríny.

Silná stránka Haightovej teológie je v jej realizme a v jeho viere v Božiu veľkodušnosť a Božie tajomstvo. Katolíci v Amerike stále vo väčšej miere vidia luteránov, budhistov..., ktorým ich náboženstvo je skutočnou cestou k svätosti. Kresťania, sami sa utvrdzujúci vo svojej viere v Ježiša Krista, prestávajú veriť, že iní kresťania sú v ťažkom omyle alebo, že budhizmus nejakým spôsobom nereflektuje pravdu.

Žijeme v tolerantnom a ekumenickom veku - a tento fakt by sme si mali skôr vážiť a oslavovať ho ako ho odsudzovať a odmietať ho ako "relativizmus" a "indiferentizmus". Keď sa zbližime s

inými kresťanmi alebo aj ne-kresťanmi, neznamená to, že opustíme svoju vieru, ale ani to, že budeme nástojčivo trvať na unikátnom postavení katolicizmu. Niektorí si myslia, že je to plod plazivého relativizmu, Haight sa nazdáva, že múdrosť ostatných náboženských tradícií môže obsahovať výpoveď o Bohu, ktorá môže obohatiť katolícky pohľad na svet a opačne.

Haight nehovorí, že by kresťania v pluralistickom svete opustiť vyhlásenia, že Ježiš je Pán, alebo sa zdržať vysvetľovania nekresťanom kto je podľa nich Ježiš. Argumentuje, že v zdôrazňovaní Ježišovho Božstva by nemali ísť k tomu, že označia ostatné náboženstvá za nepravdivé. Kresťanstvo je niečo, čo môže podporovať pluralizmus a pritom sa nezriecť vlastnej integrity.

Podľa Haighta, katolíci sa posúvajú (alebo sa už posunuli) od toho, že všetko ne-katolícke je zahrnutiahodné k teologickej otázke, ako pochopiť pravdy, ktoré sa nachádzajú v iných kresťanských komunitách a iných náboženstvách.

Duch Svätý

Haight interpretuje Ducha Svätého nie ako odlišný subjekt v rámci Trojice, ale ako “metaforický symbol” “Boha ako Ducha”. “Boh ako Duch” (God as Spirit) vyjadruje skúsenosť Božej sily a energie v stvorení. Boží Duch nie je ani tak separátny činiteľ, ako kreatívna sila Boha.

Náboženský symbol “ Boh ako Duch” je symbolické vyjadrenie Božej práce, Božej aktivity, sily a energie, ktorá niečo uskutočňuje. “Boh ako Duch” je pre Haighta symbol Božej kontinuálnej aktivity a sily v rámci sveta od stvorenia a je prejavovaná v Ježišovi zvrchovaným spôsobom.

Doktrína o Trojici

Haight ukazuje na historickom prípade, že dôvod vzniku doktríny o Trojici bolo vyriešiť kristologický problém. Nie vysvetliť povahu Boha, ale vyriešiť hlavnú kontroverznú otázku o prirodzenosti Krista. Bol Bohom? Alebo anjelom? Stvorený človek, ako my ostatní? Preexistujúce stvorenie? Preexistujúci Boh? Haight uvádza, že trojičnej doktríny sa nepodarilo uspokojivo vysvetliť tieto otázky a nevysvetlila Boha pochopiteľnejšie ani ho bližšie nepriblížila ľuďom.

Biblické definície Ježiša ako „Božieho Syna“ boli pred stáročiami redefinované využívajúce termíny gréckej filozofie. Koncily 4 a 5 storočia použili termíny ako „osoba“, “prirodzenosť“, aby vysvetlili biblické texty. V súčasnej post-modernej kultúre sú biblické termíny a termíny z 4a 5. storočia často považované za nepochopiteľné. Bolo by možné, pýta sa Haight, zobrať koncepty zo súčasného jazyka a vysvetliť nimi učenie Cirkvi? Odpoveď je v jeho diele – je to nie len možné, ale aj veľmi žiaduce.

Spôsob ako sa dá preformulovať Trojica je tak, že sa povie, že „štruktúra kresťanskej viery je trojičná“ - nie, že Boha je troj-jediný. Božie spása prichádza od Boha k ľudstvu cez dar svojho prvorodeného Syna a cez Jeho Ducha. Tým Duchom sa myslí Boh ako Duch.

Kritika

Kritika Haightových myšlienok sa týkala hlavne dvoch kľúčových miest:

1. Interpretácia Ježiša

Podľa kritikov nie je dostatočne zdôraznené Ježišovo Božstvo. Ježiš je interpretovaný ako “Symbol Boha” ako ten, cez ktorého ľudia stretávali Boha. Ako viditeľnú tvár neviditeľného Boha.

2. Vzťah kresťanstva a iných náboženstiev

Kresťanstvo (vrátane Katolíckej cirkvi) nie je jedinou cestou k spásu. Boh sa prejavuje spásonosným konaním aj mimo kresťanstva. Podľa kritikov je to neprípustná redukcia Ježišovej spásnej činnosti.

Niekoľko citátov z kritických hodnotení diela R. Haighta:

“Je rozdiel medzi interpretáciou kresťanstva v zrozumiteľnej forme pre dnešného človeka a medzi redukciou centrálnych kresťanských doktrín na vyhlásenia, ktoré pokojne môže podpísať aj ateista”.

“Haightova metóda naštrbuje a rozmeľňuje to, čo je a silné a zároveň charakteristické v kresťanskej viere, a to presvedčenie, že Boh sa spojil so svetom veľmi výnimočným spôsobom – v osobe Ježiša Krista. Napriek autorovej zanietenosti a úprimnej snahe o hľadanie nových ciest – jeho metóda, ktorá oddeľuje Ježiša, Boha a doktríny viery je slepá konečná vetva, pretože odsáva z kresťanskú viery charakteristickú energiu...”

“Všetko je v stávke - srdce evanjelia a celá doktrínálna tradícia Cirkvi.”

Podľa kritikov Haight znižuje Ježiša na úroveň Martina Luthera Kinga alebo Mahtamu Gandhiho, ktorí taktiež po svojej smrti pokračujú svoj život v pamäti tých, ktorých inšpirovali svojim posolstvom. *“Dokonca takáto „odbožštená kristológia” sa hodí aj pre fanúšikov Johna Lennona, ktorí sa na výročie vraždy Johna Lennona (ich Veľká Noc), stretávajú v NY Central Parku na Strawberry Fields (pamätníku JL oproti domu, kde bol zavraždený s odkazom na ich legendárnu pieseň Strawberry Fields) – a spomínajú si na neho, uznávajú jeho myšlienky za pravdivé a uznávajú jeho výrazný vplyv na ich život a na život iných ľudí.”*

Za všetkých kritikov hovorí citát profesora Geralda O'Collinsa, SJ z Pontifikálnej Gregoriánskej Univerzity:

“Neobetoval by som svoj život kvôli Ježišovi Rogera Haighta. Je to triumf snahy o relevantnosť nad ortodoxiou.”

Čo vadilo Vatikánu

Kongregácia pre Náuku viery vydala Notifikáciu k dielu R. Haighta, ktorá označila Haightovu knihu ako „dielo obsahujúce vážne doktrínálne omyly“, ale nepoužila termín “heréza”.

Špecificky uvádza nasledujúcich 7 bodov:

1. Teologická metóda

Kritika, že podľa Haighta je Obsah viery podriadený jej uveriteľnosti a zrozumiteľnosti v post-modernej kultúre.

2. Preexistencia Slova

Podkopávanie doktríny, že Kristus existoval ako Slovo pred inkarnáciou do Ježiša z Nazareta.

3. Božstvo Ježiša

Ježiš je Haightom prezentovaný ako človek, ktorý symbolizuje a "sprostredkováva" spásnu prítomnosť Boha - v opozícii k doktríne o pravom človeku a pravom Bohu.

4. Svätá Trojica

V Haightovom diele sú Syn Boží a Duch Svätý prezentovaní ako dve odlišné sprostredkovania Boha - myslieť si, že sú to dve odlišné osoby by ohrozilo skutočnosť, že Boh je jeden. Takýto názor je v rozpore s doktrínou o sv. Trojici.

5. Spásna hodnota Ježišovej smrti

Haight: Skutočnosť, že Ježiš akceptoval utrpenie ako trest za naše hriechy alebo svoju smrť ako uspokojenie spravodlivosti Boha nedáva v dnešnej dobe zmysel.

6. Jedinečnosť a univerzálnosť spásy sprostredkovanej Ježišom

Ježiš je "normatívny" pre kresťanov ale nie pre príslušníkov iných náboženstiev a teda nie je nevyhnutné veriť, že Boh poskytuje spásu len cez Ježiša. Navrhuje posun od kristocentrizmu k teocentrizmu - nie je možné akceptovať, že jedno náboženstvo si osobuje právo byť centrom, ku ktorému sa všetky ostatné náboženstvá musia prinavrátiť. Toto je v rozpore s tradičnou cirkevnou náukou o Ježišovi ako jedinečnom a univerzálnom prostredníkovi spásy ľudstva.

7. Ježišovo vzkriesenie

Viera v prázdny hrob a objavovaní sa Ježiša po vzkriesení nie sú nevyhnutné pre vieru. To je v rozpore s tradičným kresťanským učením.

V prvom kroku Kongregácia Haightovi zakázala učiť na katolíckych univerzitách. O niekoľko rokov bol trest sprísnený na zákaz vyučovania na všetkých univerzitách (aj nekatolíckych) a zároveň mu bolo zakázané verejne publikovať.

Reakcia na kritiku

Haight na kritiku Vatikánu verejne nereagoval. Odmietal žiadosti o rozhovory v katolíckych aj nekatolíckych médiách. Na jednej konferencii počas prestávky krátko odpovedal na otázky:

Hovorím (Vatikán), že teológovia majú prispievať do tradície a do spoločenstva. Ja som sa o to pokúsil tým, čo som napísal. Počínal som si veľmi, veľmi opatrne a zodpovedne, keď som formuloval odpovede na otázky, ktoré nemôžu zostať nezodpovedané.

Haight považuje svoje dielo za službu cirkvi. „Obávam sa toho, že vzdelaní katolíci odídu z cirkvi, ak tu nebude priestor pre otvorený prístup voči ostatným náboženstvám”.

Na Haightovu obranu sa postavila Americká katolícka teologická spoločnosť (Catholic Theological Society of America). Dielo *Jesus: Symbol of God* označili za výnimočnú službu vo formulácii odpovedí na kľúčové otázky dneška. Kniha vyvolala intenzívnu polemiku v odborných kruhoch a nebolo potrebné ani účinné vydávať akékoľvek notifikácie. Odmietli aj formu notifikácie aj jej neadekvátne (absentujúce) teologické zdôvodnenie.

Berúc do úvahy kroky voči R. Haightovi, sme znepokojení, že Kongregácia neberie do úvahy tradičné rozdiely medzi katechézou a teológiou a tak ohrozuje funkcie oboch vied a ich služby v prospech Cirkvi. Obávame sa následkov, takýchto krokov pre budúcnosť katolíckej teologickej profesie.

Opatrenia proti Haightovi je nutné brať aj aj v širšom kontexte, v poslednom období podobný zákaz v rôznych intenzitách dostalo viacero amerických Jezuitov.

Roger Haight sa podriadil rozhodnutiam Kongregácie a v súčasnosti neučí ani verejne nepublikuje.

Záver

Podobne ako v iných kresťanských denomináciách už po viaceré generácie, Katolícka cirkev sa čoraz viac stáva voluntaristická - byť katolíkom znamená rozhodnúť sa byť katolíkom. Byť katolíkom len preto, že sa tak niekto narodil alebo kvôli zvláštnej kombinácii viery, lojality, strachu a kultúrnej identity, už nie je dlhšie možné pre moderných ľudí západných spoločností. Teológia a ekleziológia R. Haighta prináša to, čo mnohí katolíci v princípe veria už v súčasnosti.

Haight ukazuje, že interpretácia Ježiša Krista môže byť v konzistencii so súčasnou kultúrou aj vedeckými poznatkami a pritom zostať poctivá. Ako taká pomáha lepšie rozumieť Bohu, ktorého sprostredkováva Ježiš Kristus aj v dnešnej dobe.

Vatikán kritizoval použitie „neprimeranej teologickej metódy”, pretože použitie tejto metódy viedlo k záverom, ktoré sú odlišné od tradičného katolíckeho učenia. Ale to bolo presne

Haightovým zámerom. Priniesť novú teologickú metódu a v rámci nej preformulovať cirkevné dogmy v súčasnom jazyku.

Či už má Haight v každom konkrétnom bode pravdu, alebo sa aj mylí, má svoje legitímne miesto v prebiehajúcej seba-reflexii Cirkvi. Samozrejme, Haightovo dielo ako každá inovácia potrebuje kritické zhodnotenie. Dielo je však zásadné a je jedným z teologických diel, ktoré otvárajú brány do novej postmodernej (alebo post-postmodernej) kresťanskej paradigmy.

Zoznam použitej literatúry

1. Roger Haight, *Jesus: Symbol of God*
2. Paul Lakeland, *Not so heterodox: In defence of Roger Height*
3. Leo D. Lefebure, *Christology from below*
4. David Horstkoetter, *Roger Haight's Christology*
5. John L. Allen jr., *Doctrinal jousting* (in *National Catholic Reporter*, February 25 2005)
6. Anthony M. Stevens-Arroyo, *Swatting Post-Modernism with a Vatican Sledgehammer* (In *Washington Post*, August 28 2008)
7. Nicholas Hardesty, *Is Jesus the Symbol of God?*
8. Kenneth Westby, *Jesus Symbol of God*
9. David Gibson, *The Vatican levies further penalties on Roger Haight*, SJ
10. Anonymný autor, *Roger Haight, SJ and the Debate over Religious Pluralism*
11. Thomas P. Rausch, *The Vatican's Quarrel with Roger Haight*
12. CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *Notification on the book "Jesus Symbol of God" by Father Roger Haight S.J.*
13. *Statement of the Board of Directors, The Catholic Theological Society of America With Respect to the Notification Issued by the Congregation for the Doctrine of the Faith concerning the book, Jesus: Symbol of God*
14. *Wikipedia.com, Roger Haight*
15. Andrew Hamilton, *Brought to book*
16. Gerald Renner, *Rome targets another Jesuit* (in *National Catholic Reporter*, August 11 2000)